

DEMOKRACIJA

Leto VIII. - Štev. 17

Trst - Gorica 23. aprila 1954

Izhaja vsak petek

Farizejstvo tržaških titovcev

S svojimi napadi »Primorski dnevnik« nima in nima sreče. Komaj se je v sobotni številki obregnil ob naš velikonočni ugodnik, v katerem so ga najbolj zbadle njegovi rajakom v domovini namenjene misli ter se je pri tem junaško potkal na svoja zavedna prsa, že ga je postavil na laž njegov sostanovalec »Corriere di Trieste«. »Primorskemu dnevniku« odgovarjamo na drugem, primernejšem mestu, na njegovo vprašanje, kje smo bili 8. oktobra in kaj smo takrat pisali. Tu bi le še enkrat podčrtali, da smo bili tako takrat, kakor smo danes za ohranitev Svobodnega tržaškega ozemlja in proti izročiti: enega samega novega Slovenca i talijanske oblasti, medtem ko je bil »Primorski dnevnik« tako takrat, kakor je tudi danes za to, da se Svobodno tržaško ozemlje razdeli in da pride večina v teh krajih živčih Slovencev zopet v sklop države, kateri so pripadali od leta 1918 vse do zloma fašizma in Hitlerizma. Upali bi si celo reči, da so jugoslovanski narodi po 8. oktobru protestirali in pihali na mejo prežeti za preprečenje razširitve italijanske pravice na katera koli nadaljnji del Primorske zemlje, medtem ko so sedanji jugoslovanski oblastniki že v trenutku, ko so njim podložni vojaki še stali ob meji, izjavljali, da so pripravljene prepustiti Italiji novih 50.000 tisoč tržaških Slovencev, če se le Italija odreče svojim zahtevam po coni B in nekaterim manjšim vasicam v coni A.

To je bistvena razlika med »Pravim« jugoslovanskim narodom in hladnim strankarskim političnim računom sedanjih jugoslovanskih oblastnikov, katere nikdar nismo nehalno podčrtavali. Zato gre prvim vsa naša hvala in priznanje, drugim pa očitek, da so nas pripravljene žrtvovati čim bi jim to kazalo. V tem ni prav nobenega nasprotja, temveč popolna doslednost, takšna, kakršne »Primorski dnevnik« in njegova politična okolica ne poznajo. Kakšni Primorci ali zastopniki tržaških Slovencev so vendar ti ljudje, ki zagovarjajo vedno le smernice jugoslovanskega režima, ne pa hotenja tukajšnjih ljudi ter se nato še brez strahu predstavljajo kot zastopniki plemenitih jugoslovanskih narodov, ko vendar vedo, da jih vzdržuje in plača režim, ki se boji volitev in svobodnega političnega življenja kakor vrag blagoslovljene vode?

To smo morali povedati zato, da bo bolj razumljivo ponovno farizejstvo, ki prihaja na dan prav v najnovejšem hrumenju »Primorskega dnevnika«. Isti dan, ko se je omenjeni list tako samozavestno skliceval na svojo zasluge za preprečitev prihoda Italije v naše mesto, je namreč »Corriere di Trieste« objavil na prvi strani senzacionalno vest »svojega« beograjskega dopisnika, ki je po daljšem razgovoru z Baeblerjem sporočil, da sta se Jugoslavija in Italija sporazumeli za razdelitev Svobodnega tržaškega ozemlja na osnovi izjave 8. oktobra: Vsa cona A, z malenkostnimi mejnimi popravki, naj bi po tej vesti, pripadla Italiji, vsa cona B pa naj bi ostala Jugoslaviji. Ta vest je bila nekakšen razumnejši zaključek cele vrste izjav raznih jugoslovanskih državnikov, ki so že nekaj tednov ponavljali da pogajanja z Tržaškim upraviteljem uspešno napredujejo. »Corriere di Trieste« je nato v nedeljo zopet podčrtal težino te vesti, le »Primorski dnevnik«, ki ga tiskajo v isti tiskarni, celo še v tiskovni vedel o tem ničesar!

Nedeljska številka »Primorskega dnevnika« je bila tako narodna kakor le kdaj. V uvodniku, na celi tretji strani in še drugod so z vsem ognjem protestirali proti razlaščenju slovenske zemlje v coni A, medtem ko istočasno ni bilo v listu prostora niti za eno samo vrstico, v kateri bi povedali, da ponujajo Italiji ne samo kočke temveč kar vso cono A, z vsem kar na njej leže ino grek. Komunistično farizejstvo in dialektika res ne poznata meje. Za ovčice kriki in protesti, v ozadiju pa pogajanja in ponudbe, da ne rečemo stodoletna izdaja prav tistega programa »Nikdar več Italije«, katerega pred lastnimi pristajki postavljajo na prvo mesto. Niso farizeji zaman učili: Ne glej me, kaj delam, temveč poslušaj, kaj govorim....

Takšna sta torej obraz in sliki ljudi, ki se zadnje čase upajo napadati našo narodno zavednost in naše nekompromisno nasprotovanje.

ŽENEVSKA KONFERENCA

Ženevska konferenca, ki se bo sestala 26. t. m., ima na dnevnem redu dve azijski vprašanji: Korejo in Indokino. Izgleda, da je Indokina danes kardinalno vprašanje svetovne politike. Ze polnih osem let teče kri v tej daljnovzhodni deželi. Francija je te borbe naveličana do grla. Bori se v deželi z dobrim delom tuje krvi in s tujimi sredstvi za postojanko, ki bi jo tudi po morebitni zmagi morala sčasoma prepustiti domačinom. Veliko pa je vprašanje, kako zaključiti vojno, ne da bi vse te dežele, ki so danes še vključene v Francosko zvezo, postale plen komunistične zavojevalske?

V Washingtonu so trdno odločeni, da je treba Indokino za vsako ceno odtegniti komunističnemu pohlepu. Ko je zunanji minister Dulles razglasil svojo izjavo o »skupni volji«, so bili Američani trpko razočarani nad mrzlim odjekom te izjave v Londonu in Parizu. Dulles je prav zato z vso naglico odletel v Evropo, da bi ob priliki petdesetletnice obstoja zavezništva »Entente Cordiale« vskladal zadržanje zaveznikov na ženevski konferenci. Bil je tudi še krajši čas, da se vzpostavi politično-diplomatska enotnost pogledov Zahoda na pogajanja s Sovjeti. Ta skladnost verjetno tudi po Dullesovem obisku ne bo popolna. Gospodarski in politični interesi posameznih zahodnih držav na Daljnem vzhodu so za tako popolnost vse preveč različni. Ne glede na Korejo in Indokino, nastajajo tu vprašanja, ki jih ni mogoče reševati z enotnimi sredstvi vse dokler so prizadele države še samostojne. Popolna skladnost je mogoča samo na sovjetski strani, kjer je pripravljenost držav edina pravica, da se pokorijo krmeljski volji. Morda je edina izjema v tem pravilu Rdeča Kitajska....

Iz Moskve početi in spretno vodeni komunisti v nerazvitih daljnovzhodnih ozemljih nosi, v skladu s komunistično taktiko, nacionalne težnje na svojih praporih. Prav uspehi Ho Ci-minha v Indokini to potrjujejo.

V Ameriki si očitno vprašanja ohranitve Indokine niso predstavljali za tako zapleteno. Danes vemo, da vojne naveličanim Francozom ni mogoče pomagati zgolj z denarjem in orožjem. Ameriški

opazovalci dogajanj v Indokini se verjetno podcenjevali notranjo silo komunizma, ki ga sistematično vzdržuje in krepi pekinška komunistična vlada. Francozi, ki bi z lastnimi močmi nikdar ne zmogli borbe v Indokini, odklanjajo preveliko in neposredno ameriško pomoč ker se bojijo, da bi pri nadaljnjem razvoju dogodkov v tej deželi postali — odveč. Zato zahtevajo skorajšnjo sklenitev premirja in »časnega miru«, predvsem v lastnem interesu in tudi v upanju, da bi bilo s tem odstranjeno netivo med Vzhodom in Zahodom.

Pri tem se udeležijo utvaram, da bodo v Ženevi našli rešitev, ki bi zadovoljila njihove težnje in rešila Indokino pred komunistom. To je nemogoča stvar! Edina pomembna in disciplinirano organizirana politična stranka v tej deželi je KP. Ki bi se po morebitnem premirju uveljavila verjetno celo ob svobodnih volitvah pod francoskim nadzorom in tako zakonito prevzela oblast v deželi.

Rešitev vprašanja Indokine je vsekakor preizkusni kamen, koliko dejansko veljajo težnje po miru med Vzhodom in Zahodom. Če bosta na ženevski konferenci obe stranki vodili pogajanja v duhu sprave in z določeno porcijo iskrenosti, potem bi moglo priti v resnici do zaključka konflikta v Indokini. Če bi se pekinška in moskovska vlada obvezali, da Ho Ci-minhu ne dobavljata nobenega orožja več in če bi se Francozi obnem odrekli ameriški pomoči, bi bilo morda ustvarjeno ozračje za končno pomirjenje dežele.

Strah pred razširjenjem vojne na Daljnem vzhodu gotovo ni utemeljen. Vojna zaradi Indokine ne bi verjetno v ničemer reševala svetovno-političnih vprašanj. Tega se zavedajo, v našo srečo, vsi zahodni državniki. Prav zato so se Dulles, Eden in Bidault resno potrudili, da so ob zadnji uri dosegli nadelno solidarnost »svobodnega sveta« nasproti prečnemu komunističnemu taboru, ki izkorišča vsako šibkost za svoje zavojevalske načrte.

Res je, da je treba s komunističnim svetom razgovarjati trdo in odločno, ker je pest edini argument, ki ga ta svet spoštuje, prav tako pa je tudi res, da bi bila vsaka akcija dalekosežnih posegov zaradi Indokine, o kateri ne brez resnega utemeljevanja v zadnjih dneh tako pogosto govorijo v Ameriki; najbrž pogrešana vojna na pogrešenem mestu in ob pogrešenem času.

Tuji listi pišejo o Jugoslaviji zelo oprežno, toda skoraj vsi so si soglasni v tem, da je pričakovati pomembnih sprememb. Pretekli zime se je Centralni komite moral baviti z Džilasovim primerom. Džilas je do kraja izrekel svojo samokritiko in kesanje, zdaj je menda izstopil iz partije in v zatiski, kjer se ga v enaki meri izogiba sosisljeniki kot nasprotniki. Toda Džilasov slučaj z njegovo obsodbo ni še likvidiran. Zadnje čase se je komunisti v Jugoslaviji poostri. Džilas je hotel zvedeniti, in ta njegova namera je dala pobudo kominformistom za ojačeno propagando, ki je najbolj razvita v vzhodnih predelih države. Džilasova obsodba služi zdaj kot sredstvo za preprečitev, da bi se komunisti skrili v podzemlje. Ljudi hočejo

prepričati, da jugoslovanski komunizem ni prazna fraza, ampak resna in globoko premišljena stvarnost. Komunistični poglavarji torej čutijo potrebo po ojačitvi svojega partijskega programa in partijskih idealov. Sporedno s tem pa čutijo potrebo, da se odločno opredelijo o možnosti, da bi si prisvojili »malomščanske« in »reakcionarne« sredstva. Živo torej čutijo nevarnost deviacije ali komunističnega krivoverstva in zaradi tega občutka skušajo pobiti vsak nepovolen polav. UDBA dobiva tako nove naloge. In res, ljudje v Jugoslaviji že občutijo to novo osterjšo smer. Pošta cenzura je postala stroga, pisma dalj časa zadržujejo in počasneje dostavljajo. S tem sicer niso prizadeti v tolikšni meri navadni smrtniki, ki se skrbno varujejo vsakega stika s političnimi ljudmi, kolikor so prizadeti razumniki, o katerih sodijo, da so se priključili partiji bolj iz potrebe, kot iz prepričanja. V zadnjih časih je vedno bolj opaziti pojav vse večje ločitve političnih in nepolitičnih krugov. Ta ločitev prihaja, zdaj predvsem z nepolitične strani, to je s strani ljudi, ki z režimskimi ljudmi ne morejo imeti nobenega družabnega stika. Zadošča, da o nekem vedo, da je aktivist in partijec in že okrog njega nastane praznina. Takega človeka nihče ne vabi, v njegovi prisotnosti govore le o brezpomembnih stvarih, skratka, družabni bojkot, ki sicer ni javen in izrazit, ampak se izvaja tajno. In, kar je za današnje stanje še pomembnejše: tu ne gre za starejše ljudi, ki se udeležujejo na tem področju, ampak prav za mlajše, to je za tiste, ki razen komunističnega nobenega drugega političnega sestava doživljajo niso.

Na ta način je mogoče politično bilanco zadnjih devetih let zaključiti z izrazito negativnim učinkom. Stvar je tem pomembnejša, ker je imel današnji režim l. 1945 za seboj še velike narodne množice. Ustvaritev ljudske fronte v prvih mesecih režima, ni bila plod nekega posebnega oportunizma, ampak ljudje so bili siti beograjskega eksperimentiranja do l. 1941 in totalitarne krivolčnosti nemških, odnosa italijanskih zaščitnikov. Zato so čutili potrebo po močni roki, ki bi jih varovala brezvladja. Tudi so Titovi ljudje objavili neko delovno osnovo. Saj so dobro vedeli, kaj jim je storiti, in to je zadoščalo, da so se široke mase opredelile za režim, ki je obljubljal hitro ozdravitev države od strašnih vojnišnih udarcev. Na delo so se podali udarniško. Delovna disciplina je bila vzorna. Treznost ni bila toliko samonikla vrline, ampak naravna posledica nove ojačene dejavnosti. Zakaj je pa to navdušenje popustilo in mesto navijanja norma nastopilo vse huje padanje proizvodnje na vseh področjih jugoslovanskega gospodarstva? Saj ni mogoče zanikati, da je jugoslovansko gospodarstvo po devetih letih še zelo daleč od normalizacije. Prav letos je jugoslovanska vlada pričakovala novo pomoč od zavezni-

Turški nauk?

V naši velikonočni številki smo v posebnem članku našli, kaj vse so si predstavniki sedanjega jugoslovanskega režima v Turčiji lahko ogledali, ako so hoteli svoj obisk v Ankari resnično izrabiti. Bili so namreč v državi, ki ni, v kljub svojim hitrim korakom proti napredku, nikdar zapadla v totalitarizem, ki bi se lahko primerjal s tem, kar so v Jugoslaviji ustvarili komunisti. Rekli smo tudi, da je Turčija edina država, ki je na mirnem način, po skoraj tridesetih letih likvidirala enostrankarski diktatorski režim. Za sedanje jugoslovanske oblasti zanimivim okoliščinam, se pridružujejo tudi napake, ki jih je Turčija zagrešila na gospodarskem področju v času prepovedi vsake odprte kritike. Prav tako kakor Titova Jugoslavija je namreč tudi Turčija za vsako ceno forsirala industrializacijo. Pri tem je glavno osnovo svojega gospodarstva, kmetijstvo, tako zanemarila, da je zašla v skrajno neprijeten položaj. Sedaj to popravljajo, podobno kakor mora tudi Jugoslavija popravljati napake, zaradi katerih se je izvoznice hrane pretvorila v uvoznico, kateri stalno primanjkuje deviz za nakupovanje industriji potrebnih strojev in su-

rovin.

A ne samo Jugoslovonom, tudi Italijanom, ki tako radi zasmehujejo in omalovažujejo jugoslovansko-turško prijateljstvo, bi lahko bilo predvsem in povojno prisrčno razmerje med Jugoslavijo in Turčijo zelo koristen primer, saj bi na njem, kakor v zrcalu, lahko presodili pravilnost svoje tradicionalne politike do sosedne na drugi strani Jadrana.

Pomistimo samo na razmere neposredno pred prvo svetovno vojno! Komaj štiri desetletja nas ločijo od tistih časov. Srbi, Bolgari, Grki in Crnogorci so zagrabil za orožje, da iztrgajo turškemu imperiju še zadnje pokrajine, na katerih so živeli njihovi sonarodnjaki. To je bila zadnja faza stoletnih krvavih uporov in bojev, s katerimi so se nekdanji turški podložniki počasi in z menjačo se srečali komčno vendarle otresli tujega jarma. Balkanski vojnam je sledila prva svetovna vojna, v kateri je Turčija izgubila še svojo posest na Bliznjem vzhodu.

Tako je Turčija oddala od sebe vse, kar je bilo tujega, priljubljenega, predele, v katerih so njeni sonarodnjaki predstavljali le manjšino ali otko. Ko so bili računski enkrat poravnani, se je Turčija sama odrekla vsaki misli na revanšo, ni ustanavljala ali podpirala iredentističnih gibanj, ki bi zahtevala nazaj obširne dele Balkana, ki so bili toliko stoletij izključeni in trdna turška posest. Prav tako se je sprijaznila tudi z nastankom novih državnih tvorb na Bliznjem vzhodu. Turki niso za svojo nesrečo iskali krivde pri drugih, temveč pri sebi. Zavedali so se, da je vsak predse sam svoje sreče kovač in da se na tuj račun rešujejo samo nevedneži. Odpisali so torej iz poslovnih knjig svoje zunanje politike vse tisto, kar se je bilo preveč odvrglo, odvrgli so bolno, napuščno zaljubljenost vase ter so začeli živeti v bodočnosti. Turčija je postala dežela reform, nekdanji osvajački pa mirni, gospodarskemu delu in lastnemu razvoju predan narod.

Zanimiv je ta preobrat, po katerem je Turčija iz nekdanjega nasilnika in zatiralca »manj kakovostnega« desettletju postala iskren in zaželen prijatelj posameznih držav, ki so bile ustvarjene v dobrem delu na nekoč njenem ozemlju!

Ali ni tudi to nekaj, o čemer bi lahko koristno razmišljali vsi tisti, ki še vedno sanjajo o ponovni priključitvi nekdanjih beneških ozemelj in celo sredozemskih rimskih kolonij? Italijanski politični življenje je namreč na žilosti še vedno preveč polno preteklosti in v njem igrajo vse preveliko vlogo preživele ideje. Namesto da bi vse svoje sile posvetilo lastnim notranjim političnim težavam, išče tako rado izhod v obujanju starih imperialističnih načrtov, ki bi morali že zdavnaj odstopiti svoje mesto novim pogledom. Turčija, ki se je po prebuditvi iz zaspanosti posvetila predvsem sebi, ki je, zahvaljujoč radikalnim notranjim reformam, začela po izpitu imperija srečnejše življenje kakor prej, je dejansko lahko koristen zgled tudi za Italijo, posebno na področju njenega razmerja do sosedne na drugi strani Jadrana. Mar ne bi bilo lepo, če bi tudi v tem prostoru, po dokončnem izbrisu iredentizma, za katere bi bila prav ustanovitev Svobodnega tržaškega ozemlja najprimernejši nagrobni spomenik, nastalo sovrastva zavadalo prijateljstvo, namesto prepirov pa sodelovanje, podobno tistemu, ki danes veže nekdanjo imperialistično Turčijo z njenimi sosedi, tako na Balkanu kakor na Bliznjem vzhodu?

Za to so seveda potrebni dalekovidni politiki. Med tistimi glasniki italijanskega javnega mnenja, ki tuja zblíževanja zasmehujejo, na mesto da bi jih posnemali, bi jih nedvomno zaman iskali.

Vrhovni sovjet

V sredo se je sestal na prvo zasedanje Vrhovni sovjet ZSSR. Verjetno je, da so ga sklicali tik pred ženevsko konferenco, da bi povedali, kaj o tej konferenci mislijo, in nekako propagandno zmeheali Dullesove napore. Vsekakor je treba pričakovati važnih izjav tako glede notranje, kakor tudi zunanje politike. Malenkost se bo oglasil k besedi prav na predvečer ženevske konference. Ni izključeno, da bo svet presenetil kako mednarodno-politično senzacijo.

Kaj se dogaja v Jugoslaviji?

Tuji listi pišejo o Jugoslaviji zelo oprežno, toda skoraj vsi so si soglasni v tem, da je pričakovati pomembnih sprememb. Pretekli zime se je Centralni komite moral baviti z Džilasovim primerom. Džilas je do kraja izrekel svojo samokritiko in kesanje, zdaj je menda izstopil iz partije in v zatiski, kjer se ga v enaki meri izogiba sosisljeniki kot nasprotniki. Toda Džilasov slučaj z njegovo obsodbo ni še likvidiran. Zadnje čase se je komunisti v Jugoslaviji poostri. Džilas je hotel zvedeniti, in ta njegova namera je dala pobudo kominformistom za ojačeno propagando, ki je najbolj razvita v vzhodnih predelih države. Džilasova obsodba služi zdaj kot sredstvo za preprečitev, da bi se komunisti skrili v podzemlje. Ljudi hočejo

prepričati, da jugoslovanski komunizem ni prazna fraza, ampak resna in globoko premišljena stvarnost. Komunistični poglavarji torej čutijo potrebo po ojačitvi svojega partijskega programa in partijskih idealov. Sporedno s tem pa čutijo potrebo, da se odločno opredelijo o možnosti, da bi si prisvojili »malomščanske« in »reakcionarne« sredstva. Živo torej čutijo nevarnost deviacije ali komunističnega krivoverstva in zaradi tega občutka skušajo pobiti vsak nepovolen polav. UDBA dobiva tako nove naloge. In res, ljudje v Jugoslaviji že občutijo to novo osterjšo smer. Pošta cenzura je postala stroga, pisma dalj časa zadržujejo in počasneje dostavljajo. S tem sicer niso prizadeti v tolikšni meri navadni smrtniki, ki se skrbno varujejo vsakega stika s političnimi ljudmi, kolikor so prizadeti razumniki, o katerih sodijo, da so se priključili partiji bolj iz potrebe, kot iz prepričanja. V zadnjih časih je vedno bolj opaziti pojav vse večje ločitve političnih in nepolitičnih krugov. Ta ločitev prihaja, zdaj predvsem z nepolitice strani, to je s strani ljudi, ki z režimskimi ljudmi ne morejo imeti nobenega družabnega stika. Zadošča, da o nekem vedo, da je aktivist in partijec in že okrog njega nastane praznina. Takega človeka nihče ne vabi, v njegovi prisotnosti govore le o brezpomembnih stvarih, skratka, družabni bojkot, ki sicer ni javen in izrazit, ampak se izvaja tajno. In, kar je za današnje stanje še pomembnejše: tu ne gre za starejše ljudi, ki se udeležujejo na tem področju, ampak prav za mlajše, to je za tiste, ki razen komunističnega nobenega drugega političnega sestava doživljajo niso.

Na ta način je mogoče politično bilanco zadnjih devetih let zaključiti z izrazito negativnim učinkom. Stvar je tem pomembnejša, ker je imel današnji režim l. 1945 za seboj še velike narodne množice. Ustvaritev ljudske fronte v prvih mesecih režima, ni bila plod nekega posebnega oportunizma, ampak ljudje so bili siti beograjskega eksperimentiranja do l. 1941 in totalitarne krivolčnosti nemških, odnosa italijanskih zaščitnikov. Zato so čutili potrebo po močni roki, ki bi jih varovala brezvladja. Tudi so Titovi ljudje objavili neko delovno osnovo. Saj so dobro vedeli, kaj jim je storiti, in to je zadoščalo, da so se široke mase opredelile za režim, ki je obljubljal hitro ozdravitev države od strašnih vojnišnih udarcev. Na delo so se podali udarniško. Delovna disciplina je bila vzorna. Treznost ni bila toliko samonikla vrline, ampak naravna posledica nove ojačene dejavnosti. Zakaj je pa to navdušenje popustilo in mesto navijanja norma nastopilo vse huje padanje proizvodnje na vseh področjih jugoslovanskega gospodarstva? Saj ni mogoče zanikati, da je jugoslovansko gospodarstvo po devetih letih še zelo daleč od normalizacije. Prav letos je jugoslovanska vlada pričakovala novo pomoč od zavezni-

kov in to pomoč so ji, če ne v celoti, vsaj v znatni meri skrajšali. Strokovnjaki, ki so se mudili v Jugoslaviji, da bi preučevali jugoslovanske gospodarske razmere, niso mogli prikriti svojih nevolnih vtisov. Jugoslovanski uradni krogi so njihove razloge slabih uspehov sprejeli z očitnim nezaupanjem. Ugotovitev je glasila, da niso jugoslovanskega gospodarstva v toliki meri zavirala objektivna dejstva, kolikor so ga zavirala subjektivna. Ljudje z vse večjim nezaupanjem zrejo na gospodarska prizadevanja oblasti. Besedam uradnih predstavnikov verjamejo vse manj, uradnim statistikam pa ne pripišejo nobenega pomena več! Udarniška tekmovanja so sploh prenehala biti predmet razprav partijskega tiska. Beda je narasčala iz dneva v dan, politike iz in zemstva so pa kazale, da je življenje v nekomunističnem svetu mnogo boljše od tistega v komunističnem. Primerjava med stanjem v nekomunistični in komunistični Nemčiji je v prilog prve in na škodo druge v tako očitni meri, da so v Avstriji in Nemčiji komunistični glasovi začeli naglo padati, kar se je stopnjevalo od volitev do volitev.

Ali pa more Jugoslavija še dolgo vztrajati pri zanemarjanju najelementarnejših potreb svojega prebivalstva? Vse kaže, da ne bo mogla več. Stanovanjska beda je iz dneva v dan večja. Sodnih odredov izselitvenci ne spoštujejo. Zasebna imovina je v vsakem pogledu nezашčitena. Živiljska raven družin je posebno v mestih obupna. Kdo bi se torej čudil, če je v takih razmerah volja do dela in produkcije opešala. Ljudje delajo pod pritiskom sile, ne da bi lahko pričakovali kakega izboljšanja. Osebe ne svobode ni, političnih pravic ni, imovinske varnosti tudi ni. In, vendar je zadnje čase čuti glasove, da tudi v komunističnih državah, posebno na Madžarskem, skrbje za izboljšanje življenjske ravni, ter da se ukvarjajo z načrti, da bi vrnili osebo svobodo. Ljudje, ki se bili skozi leta v zaporih, se vračajo v zasebno življenje ter jim dovoljujejo celo, da v listih objavljajo svoje opozicijske nazore. In, kar je najzanimivejše, one komunistične »junake«, ki so največje doprinesli k zaostrovanju stanovanskega vprašanja ter so upokojele vo mestih silili v barake in taborišča, da bi jih bil prej konec, te zdaj kličejo na odgovornost. Izgleda, kot da bi bila nastopila uvidenost, da se človeška tvornost poveča lahko le s pobiljanjem življenjskih pogojev. Tudi v Jugoslaviji razvoj ne more iti drugo pot kot v kominformističnih deželah.

Ni mogoče istočasno voditi notranjepolitične borbe na dveh frontah, v zunanji politiki pa vztrajati v osamljenosti. Meseci, ki bo sledili Titovemu povratku iz Ankare, utegnejo biti bogati na notranjepolitičnih iznenađenjih.

Morda je Tito v prijateljski Turčiji le našel kako vzpodbudo za nova pola, podobna tistim, ki jih ima Turčija že za seboj.

ŽAVLJE SO NA VRSTI

Našo zemljo razlaščajo

Zavljie, ki jih naši ljudje tudi Vrbe imenujejo, so danes vsakemu Slovencu na sru. Morda bi utegnili koga zanimati, da se vrba imenuje v francoščini »saule« in da so bili stoletni topoli ob obeh straneh želevske ceste, od mitnice do potoka Glinščice, nasejani za časa Francozov. Danes teh topolov vrb ni več. Zaveljska ravnina, od morja, kjer so bile nekdanj soline, pa do pod Doline, je najbolj plodovit predel slovenske zemlje na Svobodnem tržaškem ozemlju, ki bi se bil z umetnim namakanjem lahko spremenil v pravi vrt, ako bi se bila svojčas istrska in tržaška deželna vlada in pozneje fašistična uprava zanimala za zboljšanje našega poljedelstva, kakor so to storile druge dežele (Goriška in Južna Tirolska).

Danes se poljedelstvu odvzema še ono malo plodne zemlje, ki mu je bila ostala, in kmeta se s silo goni med delavske množice. Tako se ustvarja brezposlen proletarij. Komu gre to v korist? Ako bi bilo STO izgrajeno pred sedmimi leti, bi bilo v Trstu blagostanje, delo in zaslužek. Ne bi bilo treba najplodnejšo zemljo razlaščati za domovinske industrije, ki ne bodo mogle, komaj par kilometrov od državne meje, nikoli razviti svoje delavnosti, ako bodo sploh ustanovljene. Trst na svobodnem Ozemlju bi bil črpal vire svojih dohodkov iz svobodne trgovine, iz pomorstva, iz laškega prometa in iz ladjedelnic, ki bi bile postale kot neodvisna samostojna tržaška industrija, močno konkurenčne nasproti inozemstvu. Ali ravno sabotiranje STO in njegove ostavitve je rodilo ono nesrečno zamisel, da Trstu možnost životarenja z industrializacijo njegove slovenske okolice.

In tako so tržaški iredentistični gospodarski krogi dosegli od Zavezniške vojaške uprave leta 1949, da se je vrnila k fašističnemu načrtu, ki je bil že z zakonom od 18. julija 1930, št. 1096, odobril ustanovitve industrijske cone v Zavljah in na ozemlju dolinske občine.

Tako je ZVU z Ukazom št. 102 od 12. maja 1949 odredila ustanovitve pravnega bitja »Industrijske pristanišče Zavljie«. In z Ukazom od istega dne, št. 103, je proglasila vsa dela, potrebna za zgraditev »Industrijskega pristanišča Zavljie«, v obsegu načrta A, ki je bil prilozhen Ukazu št. 102, in ki obsega okoli 500 hektarjev, za nujno potrebno ter od javne koristi. Člen III. Ukaza št. 102 od 12. maja 1949 določa, da se imajo razlastiti vsa poslopja, zemljišča in druge priča-

rile druge dežele (Goriška in Južna Tirolska).

Danes se poljedelstvu odvzema še ono malo plodne zemlje, ki mu je bila ostala, in kmeta se s silo goni med delavske množice. Tako se ustvarja brezposlen proletarij. Komu gre to v korist? Ako bi bilo STO izgrajeno pred sedmimi leti, bi bilo v Trstu blagostanje, delo in zaslužek. Ne bi bilo treba najplodnejšo zemljo razlaščati za domovinske industrije, ki ne bodo mogle, komaj par kilometrov od državne meje, nikoli razviti svoje delavnosti, ako bodo sploh ustanovljene. Trst na svobodnem Ozemlju bi bil črpal vire svojih dohodkov iz svobodne trgovine, iz pomorstva, iz laškega prometa in iz ladjedelnic, ki bi bile postale kot neodvisna samostojna tržaška industrija, močno konkurenčne nasproti inozemstvu. Ali ravno sabotiranje STO in njegove ostavitve je rodilo ono nesrečno zamisel, da Trstu možnost životarenja z industrializacijo njegove slovenske okolice.

In tako so tržaški iredentistični gospodarski krogi dosegli od Zavezniške vojaške uprave leta 1949, da se je vrnila k fašističnemu načrtu, ki je bil že z zakonom od 18. julija 1930, št. 1096, odobril ustanovitve industrijske cone v Zavljah in na ozemlju dolinske občine.

Tako je ZVU z Ukazom št. 102 od 12. maja 1949 odredila ustanovitve pravnega bitja »Industrijske pristanišče Zavljie«. In z Ukazom od istega dne, št. 103, je proglasila vsa dela, potrebna za zgraditev »Industrijskega pristanišča Zavljie«, v obsegu načrta A, ki je bil prilozhen Ukazu št. 102, in ki obsega okoli 500 hektarjev, za nujno potrebno ter od javne koristi. Člen III. Ukaza št. 102 od 12. maja 1949 določa, da se imajo razlastiti vsa poslopja, zemljišča in druge priča-

režije, ki jih naši ljudje tudi Vrbe imenujejo, so danes vsakemu Slovencu na sru. Morda bi utegnili koga zanimati, da se vrba imenuje v francoščini »saule« in da so bili stoletni topoli ob obeh straneh želevske ceste, od mitnice do potoka Glinščice, nasejani za časa Francozov. Danes teh topolov vrb ni več. Zaveljska ravnina, od morja, kjer so bile nekdanj soline, pa do pod Doline, je najbolj plodovit predel slovenske zemlje na Svobodnem tržaškem ozemlju, ki bi se bil z umetnim namakanjem lahko spremenil v pravi vrt, ako bi se bila svojčas istrska in tržaška deželna vlada in pozneje fašistična uprava zanimala za zboljšanje našega poljedelstva, kakor so to storile druge dežele (Goriška in Južna Tirolska).

(Nadaljevanje na 2. strani)

VESTI z GORIŠKEGA

Dokumenti naše Kalvarije

Pretekli teden smo goriški Slovenci zopet prebrali v laških listih »Il Gazzettino«, »Giornale di Trieste« in »Messaggero Veneto« izliv zloča proti Slovincem kot takim. Vsi trije so namreč objavili umazane in strupene proteste istrskega revizionističnega gibanja (M. I. R.), italijanskega mladinskega združenja (AGI) in Združenja italijanskih partizanov (API) proti opovedanemu kongresu Demokracije fronte Slovincem v Italiji, ki se bo prelevila v Socialistično fronto Slovincem v Italiji, in se povzela s komunistična odpadnikom Cucchiem in Magnanijem. O tem smo že poročali in povedali naše nasprotovanje s stališča narodnih in političnih koristi in u mestnosti takega koraka.

Ce bi gospodje okoli MIR-a, AGI-ja in API-ja omejili svoje nasprotovanje kongresu kot takemu zaradi njegove nameravane povezave in povedali vzroke narodnostnega in političnega značaja, ki z njihovega stališča govorijo za njihovo stvar, bi ne mogli ugovarjati niti mi, niti nihče drugi, ker ima vsakdo pravico do besede in povedati svoje mnenje.

Toda omenjeni trije protesti ne kažejo niti besede glede povezave naših frontašev s Cucchiem in Magnanijem. Njihov bes in strup sta uperjena proti Slovincem kot takim, katerim zanikajo pravico, da se zberejo na kongres v Gorici, kjer naj bi to predstavljalo velik nesramnost in žalitev. Z raznimi drugimi krilatimi šovinističnega psovovanja ta svoj gnev dopolnjujejo.

Prav zaradi tega smo dolžni zavzeti stališče, ker gre za napad na Slovence kot take in na njihove pravice kot narodna manjšina in kot enakopravne državljane italijanske republike. To ne zaradi našega nasprotovanja za povezavo frontašev s Cucchiem in Magnanijem, ki pomeni pravo predačo v roke tuje stranke in eliminiranje Slovincem kot takih.

Protesti, ki so jih trije laški li-

sti pretekli teden priobčili, so zgovorni dokumenti Kalvarije, ki jo Slovenci v Italiji hodimo. Zanikajo nam najelementarnejšo pravico združevanja v lastnem rojstnem mestu Gorici, ki nosi tisto slovensko ime, ki ga je mesto pri krstu prejelo.

Brez sramu protestirajo in brez sramu časopisi objavljajo te proteste, ki so v očitnem nasprotju z doletom člena 17 ustave, ki pravi, da imajo državljani pravico združevati se mirno in brez orožja, ter da se za združevanje, tudi na prostoru, odprtem za javnost, ne zahteva nobeno predhodno sporočilo.

Kje so torej tiste toliko opevane pravice Slovincem v Italiji, ko nam vse tajijo in zanikajo, od slovenskega imena pri rojstvu otrok do rabe lastnega materinega jezika in celo do prostega združevanja v našem rojstnem mestu. V Gorici niso bili rojeni voditelji istrskega revizionističnega gibanja, niti številni pripadniki italijanskega mladinskega združenja ter združenja italijanskih partizanov! Zato jih pred vso našo italijansko javnostjo obtožujemo ne le kot kratkotrajne naših narodnih in političnih pravic.

Italijanska šola v coní B obsojena na smrt

Isti »Giornale di Trieste«, ki prinaša proteste MIR-a, AGI-ja in API-ja proti goriškim Slovincem kot takim, je v torek 20. t. m. objavil tudi članek »Italijanska šola v coní B obsojena na smrt«. Sklicujoč se na svojevredno pisanje revije »Documenti di vita italiana«, ki jo izdaja predsedstvo rimske vlade, trdi, da je fašizem res odpravil vse slovenske šole v Julijski krajini, da pa fašizmu s takšnim protidemokratskim in rasističnim postopkom le ni uspelo uničiti kulture ali omehčati narodne zavesti Slovincem.

Hvala lepa za to dragoceno priznanje, gospodje okoli »Documenti di vita italiana« in okoli lista »Giornale di Trieste«!

Toda komu se Slovani imajo zahvaliti, da jim fašizem kulture in nacionalne zavesti ni uničil in omehčal? Samo svojemu samozavestnemu trdnemu značaju, samo svoji goreči ljubezni do materinega jezika, do svojega rodu in do svoje rodne grude!

Za ohranitev svoje kulture in nacionalne zavesti pa smo Slovani v Julijski krajini, brez razlike spola in sloja, žrtvovali ogromno in prestali najbrdkejši mučeništvo. Laški fašisti so pijačili našim otrociem v usta, da so dali duška svojemu sovraštvu do naše besede in najvidnejše razkazovali svojo omiko. Tisoče in tisoče naših bratov in sester so preganjali s policijskimi ukori in konfinacijami. Na tisoče let zapora so obsojali naše ljudi; na ducate jih gnali na morišča! Vse to zato, ker je bil naš rod dovolj kulturne, narodno pa zavednejši od svojih preganjalcev in rabljev, ki jih je končno tudi premagal zato, ker je bila njegova pravda pravična, njegov upor pošten in pogumen!

In »Documenti di vita italiana«, ki jih »Giornale di Trieste« posnema, nadaljujejo: »Jugoslovanska uprava pa, ki sicer svobodno poudarjanje italijanskega jezika formalno zagotavlja, dosega ravno nasprotno od tega, kar je dosegel fašizem, ker število laških šol v Istri, ki jih je fašizem vsilil, vidno pada. Kaj bi ne padalo, pravimo mi, saj so italijanske šole morale obiskovati vsi Slovenci in Hrvatje! In zopet se »Documenti di vita italiana« pritožujejo, da se morajo italijanski otroci v italijanskih šolah cone B učiti tudi slovenskega jezika; da italijanskih šol ne smejo obiskovati tisti, ki nimajo izvirnega italijanskega primka; da so učeniki pisani v slabi italijanščini itd.

Skratka, »Documenti di vita italiana« očita jugoslovanski upravi prav tisti greh, ki ga italijanske oblasti uganjajo napram Slovincem v Italiji in tudi na Tržaškem. Kdo ne ve, da slovenske šole na Goriškem ne smejo obiskovati otroci italijanskega očeta in slovenske matere in otroci slovenskih opantov? Kdo ne ve, da so slovenski otroci na Goriškem in na Tržaškem prisiljeni učiti se tudi italijanščine? Kdo ne ve, kako slabo učenike imajo slovenske šole na Goriškem, in da jih v mnogih primerih sploh nimajo! In kdo ne ve, da število slovenskih učencev stalno pada, tako na Goriškem kakor tudi na Tržaškem, prav zaradi sramotne šovinistične gonje proti slovenskim šolam?

ki so človečanske pravice, ampak tudi kot kalice miru ter sovražni-ke zakonitosti in reda v državi!

Res, da imajo tudi istrski izseljenci pravico bivanja v Gorici, kjer smo Slovenci rojeni in od vekov tu bivamo, vedeti pa morajo, da, kakor se nismo pustili zatreti od krvočelnega zločinskega fašizma, tako se ne pustimo sramotiti in žaliti od ostankov fašizma in njegovih naslednikov, naj se ti skrivajo v katerem koli združenju ali v kateri koli stranki.

Kličemo jim, da smo se mi Slovenci trdno držali svoje rodne družde, sončne Gorice, ko nas je fašizem zločinsko preganjal. In smo prestali mučeniško gorje!

Naj bi se bili še oni, če imajo kaj ljubezni do svoje rodne grude, raje ustavili v Istri in kljubovali težkočam, raje ko da so prišli sem na Goriško zatirati nas tu rojene Slovence!

Ta naša opazka gre seveda tistim par pohajajem, ki ne poznajo olike in omike, ne pa tistim istrskim izseljencem, ki z nami Slovenci sočustvujejo, ko nam oblastva in razni politični pobalini kratijo naše pravice.

Prav zaradi tega so bile jugoslovanske oblasti v coní B prisiljene odrediti, da nositelji slovenskega primka ne smejo v italijanske šole, ker gre za Slovence, ki jih je fašizem prisilno raznarodil! »Chi la fa, l'aspetta, pravijo Italijani. To bi po slovensko zvenelo: »Kdor drugim jamo koplje, sam vanjo pada.«

In končno Slovincem v videmski pokrajini, ki jih je po uradnem štetju kakih 29.000, po našem pa kakih 50.000, ni rimska vlada odprla še niti enega samega razreda s slovenskim učnim jezikom!

Svetujemo torej strogo pravičnost povsod, da ne bo prerakanja in raznarodovanja niti Slovanov, niti Italijanov! Zahtevamo pa tudi, da rimska vlada pomete enkrat za vselej s poodestnimi pohajaji, ki hujskajo proti Slovincem na Goriškem in v Gorici sami, da bo enkrat zavladal mir in medsebojno spoštovanje tu bivačega prebivalstva!

Začasne namestitve in suplence na osnovnih šolah

Ministrski odlok št. 1200/19 od 1. aprila 1954 razpisuje pravila in pogoje začasne namestitve in suplence učiteljev na osnovnih šolah za prihodnje šolsko leto 1954-55. Odlok je na vpogled pri šolskem skrbništvu v Gorici, Corso Verdi 37. Rok za vlaganje prošnje poteče 20. maja.

GOSPODARSTVO

TRTNA PLESNOBA (Oidium)
Trte popužejo in s tem je že tudi možnost boleznih trtne plesnobe, ali kakor jo splošno imenujemo »Oidium«. To ime nosi bolezen po nekem angleškem vrtnarju, ki se je imenoval Oidium Tuckery. Ta je leta 1848 prvič ugotovil to bolezen in nosi torej njegovo ime.

Bolezen je glivične narave in napada vse zelene dele, to je grozdje, listje in tudi mladice same, in je zelo zavratna. Ko jo opazimo, nam je gotovo prizadejala že mnogo škode. Ona se namreč pojavlja bodisi pri nizki kakor pri visoki vremenski toploti, in bodisi ob suhem kakor ob vlažnem vremenu. Možna pa je to bolezen po bitu predhodno, kar je velike važnosti, ker že oboleli deli oziroma obolelo grozdje je tako/rekoč izgubljeno. Oboleni deli trte, to je grozdje, listje in stebila mladik, izgledajo, kakor da bi bili posuti z belim prahom, in zaostanejo v rušči. Pri hujši bolezniji jagoda tudi popokajo in začnejo sčasoma gniti. Vse to na škodo tudi zdravega sadja. Torej pazimo predvsem, da bolezen ne pojavi, in zato skrbimo predhodno. V ta namen bomo vse trte požveplali ko prvi poganjki dorastejo do kakih 10 cm. To bi bilo prvo žveplanje in je tudi najvažnejše, ker, ako pravočasno izvršeno, bolezen lahko popolnoma preprečimo oziroma že v kalitremu. To prvo žveplanje naj bo nekoliko izdatno, da se žveplo lepo usede prav na vse zelene dele trte. Opravimo pa ga z navadnim žveplalnikom ob lepem, tihem in sončnem vremenu, da ga toplota razkroji, ker le tako nastali plin

Diskriminacija na kulturnem poprišču

Odbor turistične zveze v Gorici je za prihodnji mesec junij razpisal mednarodno mladinsko razstavo upodablajočo umetnosti, ki naj bi se vršila v Gorici. Na to razstavo pa odbor ni povabil jugoslovanskih mladih umetnikov, ki bi gotovo znatno prispevali k uspehu razstave. Beležimo to dejstvo kot znak diskriminacije na kulturnem poprišču, ker gre za Jugoslavijo, kjer je upodablajoča umetnost na visoki ravni.

Volilni imeniki so na vpogled

V vsaki občini so do 30. aprila na vpogled imeniki volivcev. Kdor smatra, da je krivično izbrisan, se ima pravico pritožiti na prizivno sodišče v Benetke na koleka prostem papirju.

Izpitni na srednjih šolah

Ministrska odredba št. 850 določa, da se bodo sprejemni, vstopni in nižji tečajni izpiti na srednjih šolah pričeli v poletnem izpitnem roku 4. junija t. l., zrelostni in usposobljenostni izpiti (mature) pa 21. junija t. l. Za pristupitev k tem izpitom je treba vložiti na ravnateljstvo šole, kjer se bodo vršili ti izpiti, prošnjo na kolkovanem papirju za 100 lir najkasneje do 15. maja t. l. in ji priložiti dokumente, kakor jih predpisuje okrožnica, ki je nabita na razglasni deski vsake šole. Vsa potrebna pojasnila dajejo tajništva šol, ki so odprta vse delavnice od 8. do 13. in od 16. do 18. ure.

Glas iz Steverjana

Vedno bolj se širi glas, da je prišlo do odkritja poveljevanja kakih 350 tisoč lir pri naši občinski upravi. In šepetajo tudi, da je odhod prejšnjega namestnika občinskega tajnika v zvezi prav s to poveljevanjem.

Zdaj pa se ljudstvo sprašuje, zakaj ni slišati, da bi zaradi poveljevanja koga prijavili sodnim oblastem. Ali velja tudi pri takih zadevah diskriminacijsko načelo? Če bi šlo za Slovence, bi ga takoj prijeli in zadevo razkričali na vse vetrove!

Občinarji zahtevamo, da se zadeva obelodani. Če je poveljevanje odkriveno, naj se krivca prijavi sodišču po pravilih obstoječega zakona.

Naša občina je tako zelo potrebna in ne more zamolčati nobenega pregreška zoper občinsko imovino.

Siri se tudi glas, da je za tajnika naše slovenske občine imenovan neki južnjak, nevešč slovensčine. Za božjo voljo, ali smo kolonialno ljudstvo, da nimamo pravice do tajnika, ki naj obvlada naš jezik?

Občinski odbor in svet imata vendar pravico zahtevati tajnika, ki obvlada jezik ljudstva, zato je nujno potrebno, da kaj ukreneta tudi v tem oziru, sicer bodo oblasti rekle, da smo s takimi uradniki zadovoljni! Tajnikova plača prihaja iz naših žepov, zato imamo vso pravico tajnika sami imenovati. Upreti se vsiljevanju uradnikov nevesnih našega jezika je dovoljeno, in bi vsako drugačno tolačenje zadeve na višjem mestu predstavljalo kršitev pravic domačega ljudstva!

KONCERT
V torek 27. t. m. bo v Gorici, v kinodvorani Corso, koncert milanske »Angelice« kapucinov. Napovedani koncert obeta velik uspeh.

Omejevanje uvoza mesa
Ministrstvo za zunanjo trgovino je sklenilo uvesti posebne ukrepe, da bi omejilo uvoz mesa iz Francije. Ko je namreč Italija zvišala carino na meso, ki prihaja iz tuje, je dala Francija kot protukrepe posebne olajšave vsem izvoznikom mesa v Italijo.

Automobilski dirka v Gorici
V nedeljo 25. t. m., s pričetkom ob 14. uri popoldne, bo v Gorici avtomobilski dirka v zaprtim krogu. V soboto popoldne, 24. t. m., bo polzkusna dirka.

MRAZ
Tudi vso Goriško je zajel nadleden val mraza, ki močno ovira cvetenje sadnega drevja in pogajanje trt.

Z letali Trst-Turin
V sredo 22. t. m. so naše mesto povezali z letalsko progo s Turinom. Iz Trsta potujejo potniki ob 6.30 z avtobusom do goriškega letališča. Od tu nadaljujejo potniki z letalom do Benetk, kjer se letalska proga razdeli na dve smeri. Prva v Rim, druga proti Milanu in Turinu. Letalski promet pa ne velja za nedelje.

S tem so gotovo ustregli potrebam gospodarstvenikov, ki so že več časa zahtevali hitrejšo zvezo med Trstom in industrijskimi središči gornje Italije.

Seja mestnih odbornikov
V sredo ob 18. uri je bila seja mestnih odbornikov, na kateri so razpravljali o raznih tekočih vprašanjih. Med drugim so odobrili odločbo v najem telovadnice »Ginnastica«. Odobrili so nadalje dopustje mestnim uslužbencom itd. Zupan je obširno poročal o tekočih poslih.

SOCIALNA VPRAŠANJA

Zaščita otrok pred zločinci in državljanov pred policijo

Velikonočna številka »Demokracije« je poročala o uvedbi smrtnih kazni v Franciji za zločine nad otroki. Ta odločitev francoskih zakonodajalcev zanje splošno odobravanje in je upati, da jim bodo sledili zakonodajalci še drugih držav. Prepogosto namreč pretresajo svet vesti o naravnost nagnusnih in zverinskih zločinih nad otroki. Tako smo čitali, da je neki oče na Tridentskem do smrti pretepel svojo dvanajstletno pastorko, ker ji je na paši koza ušla in posmukala nekaj s. d. nih drevesc. Otrokova brezčasna mati pa je divjaškemu zločinskemu prizoru nena prisostvovala. Po nekaj urah je dekleče umrlo.

V južnem delu države je nekdo zadavil mlado devetletno deklico, ker je z njegovega drevesa utrgal nekaj zrelih smokov.

O ostudnih zločinih nad deklicami bomo žal, skoro vsak dan. Vse kliče po večji odločnosti v obrambi otrok pred zločinci. Zato je v takih primerih postritev kazni nujna socialna dolžnost, za katero so vsi zakonodajci odgovorni!

Prepogosto se dogaja tudi, da starši svoje otroke zapustijo; še naj večkrat pa jih oče prepusti materi, ne da bi se brigal za prve in za druge.

Zakon predvideva sicer kazni za take slučaje. Pa je predvidena kazen precej mila napram težkim posledicam, ki jih otroci trpijo, ko jim lastni roditelji ne nudijo kruha, obleke in obutve, stre-

he s posteljo pa nege in duševne hrane.

Druga zadeva, ki tudi precej močno razburja javnost, je policijsko zasledovanje zločincev. Način preiskovanja je vse preveč sličen srednjeveškemu mučenju osumljenca, ki so jih najprvo trpinčili, da so krivdo priznali, nato pa še enkrat, da so priznanje potrdili.

Tako beležimo, zlasti v povojnih letih, kričeče primere krivičnih in tudi smrtnih obsodb, ker so osumljenci krivdo priznali pod pritiskom policije in preiskovalcev sploh. Nedožne obsoditi na zapor in celo na smrtno kazen je strašen zločin, ki ga človeška družba ogročno zavrača. Koliko takih primerov smo prav mi Slovenci prestali pod fašizmom, ko je kot dokaz krivde služilo samo dejstvo, da smo bili Slovenci!

Veliki Tolstoj se je nad takimi slučaji močno zgrozil in napisal, da je socialno manjša škoda pustiti sto zločincev nezakazanih, kot pa eno samo nedolžno bitje po krivem obsoditi!

Zasledovalci zločincev in policijiški preiskovalci se poslužujejo zopernega načina tudi večurnega in vednevnega zaporednega izpraševanja osumljenca, dokler ne dosežejo priznanja, ki ga osumljenci seveda pred sodniki preklečejo. Zgodi se tudi, da osumljenci spridč tako tega nečloveškega policijskega ravnanja znorijo, kot je ravno primer Francozinje Marguerite Marty, stare 29 let, ki jo policija že šest mesecev drži v zaporu pod sumom umora lastne sestrice. Po 72 urah zasliševanja je dekle jelo dajati vidne znake blaznosti! Pa jo policija le naprej drži v svojih kremlih, ne da bi ji mogla krivdo dokazati!

Takih primerov pa je na sto in sto.

Človeška družba ne sme trpeti, da se zločin preganjanja z zločinom! Zato moramo dvigniti glas proti takemu načinu preiskovanja in zasliševanja, kajti krizanje nedolžnih je nedopustno, kakor ni dopustno kaznovanje krivcev preko zakona in predno se sodniki s sodbo izjavijo!

Zunanja trgovina

V prvem dvomesečju letošnjega leta je Italija uvozila raznega blaga v skupni vrednosti 249,1 milijardo lir. Izvoz je pa v istem obdobju znašal 156,4 milijarde lir.

Razlika med uvozom in izvozom je še vedno velika, vendar je za dobrih 22 odstotkov nižja od lanske v istem času.

Od prvega januarja do 28. februarja so med drugim uvozili 6.138 konj, 8.194 glav goveje živine 4.076 ton raznega mesa, 3.363 ton sira in 9.435 ton masla. Izvozili so pa med drugim 1.671 ton mesnih izdelkov in 2.572 ton sira.

Pokojnne sorodnikom odpeljanih v Jugoslavijo

Goriško županstvo sporoča, da je državno podtajništvo pri zakladnem ministrstvu zagotovilo, da bodo pokojnine sorodnikom odpeljanih v Jugoslavijo (deportiranih) izplačane v celoti, in sicer od dneva dogodka naprej. Za dokaz zadostuje tozadevni zapisnik (Verbale di irreperibilità), ki ga je vsaka občina dolžna sestaviti po čl. 5 zakona od 1. okt. 1951, št. 1140.

Smrtna kosa

Pretekli teden, in sicer v ponedeljek 12. t. m. zvečer, je v Gorici umrl g. Josip Cigoj, trgovec v ulici Monache. Pokopali so ga v sredo popoldne ob veliki udeležbi prijateljev in znancev. Pokojnik je bil moč mirnega in dobrega značaja ter zelo usmiljenega srca. V življenju je moral prestati marsikatero težko uro, zlasti pod fašizmom, ko so ga zaradi njegove močnatosti in značajnosti preganjali. Zadnja leta je bolehal na sreči! Odšel je s tega sveta star komaj 57 let.

Preostali naše sožalje.

DROGERIJA
ANTON PODBORNIK
Prodaja na debelo
in na drobno
GORICA
Trg De Amicis, 12 na Kornu
Telefon št. 3009

Kakšna darila pripravljala Italija Trstu?

Odkar so nas rimski sporazumi in londonski dogovor tako tesno povezali z italijanskim gospodarstvom, nosimo tudi mi, češče - nočeš, posledice vseh njegovih hrib in kriz. Tako smo se morali navaditi, tudi na velike zamude, s katerimi se, posebno ob času vladnih težav, sprejemajo italijanski državni proračuni. Ker je proračun našega področja odvisen od predhodnega dogovora z italijansko vlado, ki je soudeležena pri našem pobiranju nekaterih posrednih davkov ter mora po mirovni pogodbi prispevati finančna sredstva za kritje primanjkljaja, se te zamude, tudi brez vsake naše krivde, prenašajo na naše ozemlje. Nikakor ne bi mogli reči, da je znak dobrega in urejenega gospodarstva, če so dohodki in izdatki odobreni šele takrat, ko je preteklo nad polovico obdobja, za katerega bi morali veljati. Zamuda v potrditvi proračuna našega področja, ki velja za čas od 1. januarja do 30. junija tekočega leta, a je bil odobren šele sredi aprila in še to po izrednem postopku, kaže na osebno zahtevo italijanskega ministrskega predsednika Scelbe, je torej kaj žalostno izpričevalo za delovanje vsega birokratskega aparata, od katerega je odvisno gospodarstvo anglo-ameriškega področja Svobodnega tržškega ozemlja.

Da seznanimo javnost s tem z nad čim mesečno zamudo rojenim proračunom, je generalni direktor za finance in gospodarstvo našega področja, gospod Sartori, dne 13. aprila sklical posebno tiskovno konferenco, na kateri je prisotnim razlagal njegovo sestavo. Glavne postavke novega proračuna so razvijene iz tabele, v kateri navajamo, zaradi primerjave, tudi istovrstne postavke področnega proračuna za lanske prvo polletje.

PRORAČUN CONE	1.1.-30.6.1953	1.1.-30.6.1954
IZDATKI		
1) Redni izdatki	11.059.826.000	11.372.644.000
2) Neto razlika med dohodki pobiranimi v coni A STO in pobiranimi v Italiji	4.700.000.000	4.700.000.000
3) Normalni izredni izdatki	3.416.450.000	3.039.394.000
4) Posebni izredni izdatki	337.000.000	499.000.000
5) Gibanje kapitalov	1.289.000.000	1.060.000.000
Skupaj	20.802.276.000	20.671.038.000
DOHODKI		
1) Davek na mineralna olja	4.800.000.000	4.600.000.000
2) Davek na potrošnje kave	1.200.000.000	1.250.000.000
3) Ostali davki	1.345.850.000	2.900.000.000
4) IGE	2.900.000.000	3.100.000.000
5) Monopol obaka	2.000.000.000	2.000.000.000
6) Dohodnina in dopolnilni davek	850.000.000	1.290.000.000
7) Razni dohodki	3.113.959.000	920.887.000
Skupaj	16.209.809.000	16.060.887.000
DEFICIT	4.592.467.000	4.610.151.000
Skupaj	20.802.276.000	20.671.038.000
Prispevek italijanske vlade	4.592.467.000	4.610.151.000
Prispevek za gradnjo ladij	1.176.000.000	1.651.755.000
Skupaj	5.768.467.000	6.261.906.000

Kakor vidimo v primerjavi z lanskim letom, ni velikih izpremenb. Izdatki so se zmanjšali za približno 131 milijonov, dohodki pa za 149 milijonov, zaradi česar se je prispevek italijanske vlade za leto 1954 povečal za približno 131 milijonov. Zmanjšanje dohodkov vključuje povišanje nekaterih davkov, ki je bilo v tem času izvedeno, očitno kaže na poslabšanje gospodarskega položaja pri nas. To potrjuje tudi povečanje prispevka za gradnjo ladij. Iz tega tudi vidimo, da je treba za zaposlitev tukajšnjih ladjedelnic skrbeti na umeten način, ker so, zaradi svoje vključitve v italijansko carinsko ozemlje, nesposobne za resnično

konkurenčno poslovanje.

Izdatki za plače javnih uslužbencev bodo v prvem polletju predvidoma znašali 4.877 milijonov, izdatki za socialno pomoč pa 2.084 milijonov. V tej postavki je vključenih tudi 422 milijonov za begunce in 297 milijonov za ezule. Tako za prve, posebno pa še zadruge je veliko vprašanje, kako se sploh more opravičiti tako visok prispevek, ki znaša približno 3 odstotke skupnih izdatkov področnega proračuna. Menda ni države, ki bi za podobne namene tako močno obremenjevala svoje javne finance. Zato je nezdavno zahtevali kaj takega od majhnega ozemlja, o katerem vedno govori, da ne more skrbeti niti za svoje lastne potrebe. Zakaj naj torej večja svoj primanjkljaj z izdatki za ljudi, ki niso Tržačani ne po rodu, ne po prejšnjem stalnem bivališču. Nekakšno evropsko povprečje bi moralo glede tega veljati tudi za nas. Za javna dela bodo izdali 3.670 milijonov. Za gradnjo stanovanj bo šlo 1.245 milijonov, med temi 250 milijonov za gradnjo stanovanj za ezule, za kar zopet veljajo pravkar izrečene pripombe. Za SELAD je predvidenih 1.092 milijonov, poleg tega pa še 220 milijonov za razne prevzgojne tečaje za delovno silo in 34 milijonov za poseben tečaj, v katerem bodo učili delavce tistih poklicev, v katerih obstaja pomanjkanje delovne sile. Končno naj omenimo še, da je za izravnanje primanjkljajev proračunov raznih avtonomnih teritorialnih ustanov (občin) predvidenih 4.600 milijonov lir.

Toda še bolj kot te številke, ki se nanasajo neposredno na proračun, pa so zanimivi nekateri drugi podatki, s katerimi je gospod Sartori ilustriral svoja izvajanja z namenom, da prikaže, kako v Trstu

da bi njihove ovčice ne spregledale! Da bo prikaz očitnejši, smo nekaj teh podatkov razvrstili v posebno razpredelnico:

Proračunskih izdatkov na prebivalca	51.709	150.717
Vojne škode se likvidirajo na osnovi količnika	15	5
Obrestna mera za javno zajamčena posojila	5 odstotkov (najvišja)	5 1/2 odstotka (najugodnejša)
Po en telefonski aparat na vsakih	12 prebivalcev	46 prebivalcev
Po en avtomobil na vsakih	38 prebivalcev	93 prebivalcev
Po en radijski aparat na vsake	4 prebivalce	12 prebivalcev
Tržačani so porabili l. 1953 za razne predstave na prebivalca	6.237 lir	Piemont 2.186 lir Trentino 1.525 lir

Za javna dela se izda na področju A STO 6 in polkrat več kot v Lombardiji, 3 in tridesetkrat več kot v Furlaniji.

Poleg tega je gospod Sartori našel še celo vrsto davkov, ki so na našem področju mnogo nižji kakor v Italiji. To velja n. pr. za registrsko takso, za davek na prenose premoženja (3 namesto 10 odstot.), za tri izredne tipe davkov na premoženje, ki jih pri nas sploh ne poznamo, za davke na dobičke zaradi izrednih razmer (12-15 odstot. namesto 30 odstotkov), večje olajšave pri prometnem davku (IGE) itd.

Te velike razlike v življenjski

ravnih, toliko nižja obremenitev prebivalstva z javnimi izdatki, in to vključ tako naplajenemu birokratičnemu aparatu, so činitelji,

Na področju A STO	V Italiji
Proračunskih izdatkov na prebivalca	51.709 150.717
Vojne škode se likvidirajo na osnovi količnika	15 5
Obrestna mera za javno zajamčena posojila	5 odstotkov (najvišja) 5 1/2 odstotka (najugodnejša)
Po en telefonski aparat na vsakih	12 prebivalcev 46 prebivalcev
Po en avtomobil na vsakih	38 prebivalcev 93 prebivalcev
Po en radijski aparat na vsake	4 prebivalce 12 prebivalcev

Tržačani so porabili l. 1953 za razne predstave na prebivalca

6.237 lir Piemont 2.186 lir Trentino 1.525 lir

kateri irendentistično časopisje resnično sme preveč očitno pokazati svojim čitateljem. V teh številkah in primerjavah je največji dokaz, na kaj vse se mora tukajšnje prebivalstvo pripraviti, če bi Svobodnega tržškega ozemlja ne urednili. Morda leži v tem nehotenem prispevku za pristaše Svobodnega tržškega ozemlja najboljša dokumentacija nad dve uri trajajočega referata generalnega direktorja za finance in gospodarstvo. Dobro in pametno je, da teh dejstev nikdar ne izgubimo izpred oči.

NEENAKI LJUDJE

Nekaj misli v razmislek in preudarek

Dvaindvajset let je vladala fašistična diktatura, dvajset let je trajal tako imenovani tretji raj. Obe diktaturi so njeni utemeljitelji proglasili kot družbeno ureditev za vse večne čase. Nihče ne more zanikati, da je bila ta žalostna doba najbolj poučna, kar jih pomeni človeška zgodovina. Kdor misli, da je ta doba za vedno za nami, se gotovo moti. Se vedno se dogajajo stvari in še vedno poslušamo govornice in radijske oddaje, prebiramo pamflete in strankarske prospekte, ki nas opominjajo, da resno preskušamo duhovno zdravje soljudi in seveda tudi svoje lastno; kajti kdor lomi palico nad poštenjem drugih, s tem se ni dokazal, da je boljši od njih.

Po prvi svetovni vojni, ki je primorske Slovence oropala lastne svobode, se je zdela, da so naši duhovni temelji sicer močno razmahnjeni, vendar pa še ne dokončno pokopani in da jih bo mogoče zopet polagoma okrepiti. Kdor je v tistih časih živel v Trstu, Gorici ali pa tudi na podeželju, mu ni bilo težko uganiti, da se je v našem narodu - v samih temeljih - nekaj spremenilo. Sprememba je bila močno podobna še temeljitejši prekuciji v zadnjem delu druge svetovne vojne in v dobi, ki je temu obdobju nujno sledila.

Ko je končno Tito zavladal, je to spoznanje stopilo pred oči vsega sveta. Če današnji starejši ljudje pomislimo na vodilne slovenske ljudi tistih časov, potem bomo našli, da so se ti ljudje različnih strankarsko-političnih gledanj, tako po nadarjenosti kakor po značaju med seboj sicer močno razlikovali, vendar moramo vsem po vrsti priznati, da so v svojih javnih nastopih odgovorno izražali samo to, kar so po svojem znanju in vesti smatrali za pošteno in predvsem resnično.

Od leta 1944 dalje pa je očitno, da so ljudje, ki so se sami vsilili na vrhove slovenskega političnega

življenja v domovini in pod krinko monopolističnega patriotizma zajeli tudi del zamejskih Slovencev, to slovensko izročilo zavrgli. Ob vsaki priložnosti, ki jo smatrajo za primerno, lužejo hladnokrvno in brez srca ljudi, ki so jim v napotje, likvidirajo doma, v majestvu pa jih poskušajo podkupiti ali pa ustrahovati z gangstrskimi sredstvi. To so strahovite preizkušnje, ki so prekucenile vse moralne pojme. Nezapodljivo vsi tem je to, da se le malo število ljudi zgraža nad tem; še več, da veliko ljudi smatra ta moralna prekucenja za naravna in celo potrebna. Tako se v teh časih potrjujejo izsledki velikih mislecev in pesnikov, da namreč živita tečno pomešani med seboj dve vrsti ljudi, ki sta si na prvi pogled podobni kot jace jaju, vse dokler ne nastanejo situacije, ki prisilijo posameznika, da razkrije svojo pravo naravo (Ortega y Gasset).

V takih trenutkih se uveljavlja star slovenski pregovor: V sili spoznaš prijatelja! Pokažejo se neizgovibne razlike. Najbrž je to v človeški naravi urejeno tako, da nosi vsakdo v sebi elemente obeh vrst ljudi. Odločilno je, kateri elementi prevladajo v danem trenutku.

Vse polko je ljudi, ki izpovedujejo nekakšno pogojno človečnost. Pogosto jih najdemo med tistimi, ki jih pristejamo k razumskim ljudem. V mirnih, vsakdanjih časih bi jih ocenili za dobre, preudarne celo duhovite in včasih visoko nadarjene ljudi. Zdelo bi se nam, da jih ovira samo tanka meglica, da se ne prerinejo do tistega, kar je očitno. Manjka jim domišljije in to je tudi eden izmed vzrokov, zakaj ostajajo - v višjem smislu besede - nedoletni. Kakor nastajajo v sredini fizičnega obzora majhni nedostatk, ki jih okulist označuje za osrednje skotome, tako izgleda tisto mesto notranjega življenja, kjer kliče najgloblja člo-

Statistika pri „Jožkotu“

Zopet so sedeli »Pri Jožkotu«. Tokrat so se pričakali o tržški misli, o stvarkah in posebnosti o Svobodnem tržškem ozemlju.

Gospod Nino je zopet veselo jahal svojo priljubljenega konjčka - statistiko. Takole je razlagal:

»Statistika je v današnjem življenju vsakdanji kruh; brez nje se nihče ne rodi in nihče tudi ne umrje. Statistika brez odstotka in odstotnega računa pa je kakor živa riba brez vode ali riba v ponvi brez olja. V naprednih državah, v tistih, odkoder prihaja burja, tam je statistika in posebno še ob njenem privesku, odstotni odstotek, kar je pri nas kruh in delo. Tako nas n. pr. pridno poučujejo, da so tam pridelki žita za toliko in toliko odstotno višji od lani; da je akumulacija dosegla 113 odstot; da se je življenjska raven dvignila za 7,50 odstot; da je bila volilna udeležba 99,99 odstot; da je za vlado volilo 97,79 odstot itd. Tudi pri nas, dragi prijatelji, naš rimski emisarji: tolažijo s statistiko, in celo OF je ugotovila, da se je njeno članstvo v Nabrežini povečalo za 50 odstot, ker so namreč trije pevci predsedali na OF kobilo, ki jih bo za povračilo peljala na izlet na Korosko itd. itd. Statistika je božji blagoslov, ki preganja hudiča, kjer koli se že pokaže.«

»Bravo! Res je takola je potrdil gospod Stane, ki je, kakor smo že

nekoč ugotovili, po nekaj dni v mesecu tudi tovariši. »Tudi naši - ta viksi - je nadaljeval, a so se pred kratkim pogovarjali o statistiki - in eden, ki je študiral ekonomijo, je povedal, da je Svobodno tržško ozemlje 100 odstot, Trst sam je 90 odstot. Izola 2 odstot, vsa cona B 7 odstot. Pa - je rekel se bosta udeležila za mizo Tito in Scelba, da bi po pravici delila: 50 odstot za enega, 50 odstot za drugega. Samo taka kupčija bi bila tudi poštena in pravična! Pa so se naši - ta viksi - križem pogledali in se globoko zamislili. Nazadnje se je oglašil predsednik in dejal: »Ne vem, tovariši, če smo pravilno planirali, s statistiko zmeraj tudi ne gre! Prihodnje sejo bom sklical pismeno! Tako je stvar pri naših končala s statistiko.«

»Kako, da ne gre?« je ugovarjal gospod Nino. »Le pogledmo! Oze-meljsko vprašanje STO: Scelba dobi od Svobodnega tržškega ozemlja: NIC odstot, Tito: NIC odstot. S tem bo enkrat za vselej zajamčeno, da ne pridejo v Trst karabinjerji in bersaljerji in samo tako bo geslo: »Nikdar več pod Italijo!« na katero so vaši - ta viksi - že precej pozabili, tudi moška beseda in ne samo propagandistično slepilo za lahkoverne ljudi. Vpitičnostna vprašanja: Če bo Scelba zahteval, da lahko vtiča svoj nos v Svobodno tržško ozemlje, recimo za 10 odstot, bo prav toliko zahteval in dobil Tito. Po tem ključu bo šlo lahko vse, kar bi Svobodno tržško ozemlje imelo oddati vplivnostima nosovoma Italije in Jugoslavije. Pravica po 50 odstot za vsakega je samo na ta način zajamčena!

»Ze prav, kaj pa garancije? Kdo nam jamči, da se Lahi ne bodo postilji vsega Svobodnega tržškega ozemlja, to je 100 odstot?« je ugovarjal gospod Stane.

»To jamči najprej jugoslovanska armada«, je ugovarjal gospod Nino. »Dokaz: 8. oktobra 1953. Če je jamčila takrat, ni nobenega vzroka, da ne bi jamčila tudi za bodoče. Drugič jamči Varnostni svet in z njim Združeni narodi, saj je Tito sam tolikokrat dejal, da ima največje zaupanje v obe ustanovi. Ta moja statistika, dragi prijatelji, ima eno samo pogrsko: je preveč preprosta in rešuje vprašanje vse preveč hitro. Kaj pa naj počneja po vsem tem diplomacija? Diplomacija ni za statistiko!«

»Moram že reči«, je dejal gospod Stane, »da vsemu temu ni kaj ugovarjati - in tako le med nami rečeno, - veste - saj tudi naši vsi tako mislijo, samo - saj veste - naglas si tega ne upajo povedati. Politika je pač težka stvar.«

»O, prav nič težka ni, ga je zavrnil gospod Nino, »če ima pred seboj blaginjo ljudstva, v katerem imenu si lasti pravico odločevanja. Blaginja pa je tisto, kar hoče in zahteva ljudstvo, ne pa tisto, kar gre v račun strankarskim koristim. Komunisti se z debelimi besedami potegujejo za pravice kolonialnih narodov, če jih sami ne komandirajo; tu pa odrekajo prebivalstvu, da samo odloči o svoji usodi. Prav nič boljša ni italijanska pseudodemokracija, ki ji kolonializem še vedno trdno čepi v mozgu. Zakaj tudi tu ne zmaguje statistika? Postavimo ljudstvo pred izbiro: Ali je ali ni za Svobodno tržško ozemlje; postavimo ga pred izbiro pod strogim mednarodnim nadzorom, pa boste videli, kaj je statistika in kaj odstotni račun; oboje, jega srečni Tržačani ne bi nikdar pozabili!«

Vse omizje je hrupno zaploskalo govorniku in celo gospod Stane mu je stisnil desnico in grozko zaklical: »Jožko, vina na mizo!«

(Nadaljevanje na 4. strani)

KDO JE PRVI POSELIL PRIMORSKO

Goti so šli, n. pr., iz Švedske na Baljsko; vzhodni Goti iz današnje Ukrajine v današnje zapadne Turčije, v katero so prišli 182 let po meje; leta 454 pa jih najdemo že v današnji Ogrski, od koder so odšli na Slovensko. Leta 493 pa prebivajo že na vzhodni polovici apeninskega polotoka.

Njih bratrance, Zapadni Goti, pa so rabili prav tako približno 182 let, da so se prerinili iz romunske Vlaske čez Donavo v bližnjo severno Bolgarijo. Izgleda, da jim kamkajšnja rodovitna zemlja ni prijala, kajti najdemo jih, nekaj let pozneje (l. 397), v goratih in kraških predelih Bosne, petinajst let pozneje pa v južnozpadni Franciji, nato pa še v manj rodovitnih pokrajinah osrednje Španije.

Vandale najdemo najprej ob Odrzi, nato južneje, v Karpatih, potem zopet v nevarni bližini Slove-nije (okrog l. 334), 429. leta pa se širijo v severni Afriki, v današnji Tuniziji.

Burgundi so se podali iz poljskega Primorja čez južno Nemčijo v današnje Švice in bližnje okoliš.

Langobardi so odpotovali iz okolice Hamburga v ovinku čez

Karpatih v nižino ob dolnji Dravi (l. 568) in so prišli, nekaj let pozneje, v Italijo.

Ti narodi in še mnogi drugi so baje na ta način napravili prostor Slovanom, ki so vdrlili za njimi in prišli na severozapadu do Hamburga, na zapadu celo do Bavar-ske ter tako poselili vse vmesne države, med temi Avstrijsko ter seveda naše kraje.

Nemški zgodovinarji in jezikoslovci trdijo, da so v teh krajih bivali prvotno Germani in Kelti; Kelti so se umaknili germanskemu pritisku s severa, Germani pozneje prav tako slovenskemu z vzhoda. Zato so Germani nekaj sto let pozneje pričeli borbo za osvoboditev teh izgubljenih pokrajin, tako nekako in z istimi metodami kakor za Hitlerja.

Nemci so ostali in ponemčili ogromno ozemlja, Kelti pa so »izginili« in se »utopili« v morju; Slovanov. V predhodnem poglavju smo pravkar videli, koliko je in more biti na tem resnice.

Ce si te »selitve« narodov natančneje ogledamo in se v nje zamislimo, moramo priznati, da nam

učenjaki prikazujejo te dogodke v precej nejasni in zbegani sliki, mdramo pa tudi dodati, da si tega masovnega preseljevanja z normalno človeško pametjo ne moremo zamisliti.

Kdor se je od nas enkrat preselil iz enega stanovanja v drugo, pa čeprav le čez ulico v drugo hišo, je imel teh sitnosti dovolj za nekoliko let; kdor se je enkrat preselil v drugo mesto, je imel dovolj za vse življenje; zadeva se je komplicirala do neverjetnosti temu, ki se je hotel nastaniti v tuji državi.

Učenjaki pa stresajo kar cele narode kakor iz rokava, jih pošiljajo sem ter tja, da se človeku zdi, da je na seju in da gleda spretnjakoviča - belo in rdečo kroglo: »Sad ga vidiš, sad ga ne vidiš!«

Poskusimo si vendarle zamisliti selitev takega naroda.

4.

KAKO SO SE NARODI SELILI

»Naroda« obsega, kajpada, vse moške in žene, starce in otroke. Sedaj se postavlja vprašanje: Koliko duš je šel tak narod? Dva

milijona, tri, pet, deset ali še več milijonov? Kako bi mogla taka množica hkratu kreniti iz ene de-le v drugo?

Postavimo, da olajšamo zadrego zgodovinarjev, da so bili »tedaj« narodi manjši, ter da niso šli povprečno več kot 250 tisoč glav; čeprav si ne moremo prav predstavljati, da se tak maloštevilni narod ne bi mogel prehraniti na prostirnih zemljah ter moral oditi s trebuhom za kruhom po svetu.

Toda naj bo. Dvestopetdeset tisoč duš (moški, ženske, otroci, starci, dojenčki, bolniki, hiračji in umirajoči) vstane kot en sam mo-lj ob zori tistega slavnega dne, zbore se pod vaško lipo glavne vasi ter vpije: »Naprej!«

Na naše razmere preračunano, tako nekako, kakor da bi se sestali vsi prebivalci (vsi, pravim!) Tolmiskega, Idrijskega, Vipavskega, Goriških Brd in Krasa od Nabrežine do Postojne in Bistrice, tam nekje, postavimo, pri Gorici.

Ker vpijejo stoji, zavzema vsak posameznik le četrtinko kvadratnega metra prostora, otroci kolovico tega, bolniki nekaj več. Skup-

no kakšnih 50 do 60 tisoč kv. metrov, t. j. 5 do 6 hektarjev.

Ce računamo, da je vsaka rod-bina štela povprečno po pet član-ov, dobimo 50.000 rodbin. Računajmo na vsako rodbino po en voz in eno vprego, en par živine in 4 m. kaj drobnice. Vzemimo sedaj 4 m. za dolžino voza, za vprego 3,5 m, za par živine prav tako 3,5 m, za drobnico 2,5 m, skupno torej okroglo 14 m. Širina voza oz. vprege 2 m; pomnoženo s 14, nam da 28 kv. m površine za imetek vsake rodbine; za ves narod torej 14 ha.

Ker so baje vsi kot en sam mo-lj soglasni, da se izselijo, stopi vsaka rodbina k svoji vpregi in se lepo vzvrstijo. Seveda ne krenejo vsi naenkrat, pač pa lepo eden za drugim, ker tedaj niso imeli avtostrad, temveč le kolovoze, in še te eno-tirne.

Recimo, da se je ta narod zbral v nedeljo, prvega aprila tega in tega leta. Opoldne je padlo povelje: »Naprej!« Prva vprega je krenila na pot minuto za njo se je prerinila na cesto druga, potem tretja in tako naprej. Ob eni uri opoldne je bilo komaj šestdeset vozov zvr-

šenih. Opolnoči je čakalo, da pride na vrsto, še vedno 49.280 vozov. Medtem je prvim vozom, ki so bili na poti že celih 12 ur, erkalava vprega, plašili se konji, lomila o-esa in osi ali pa je kaj padlo z voza ali pa je neka ženska nekaj pozabila in tekala nazaj.

Postavimo, da so se vozovi vrstili neprenehoma ves dan in vso noč, da ljudje niso prenočevali in da se živina nikoli ni odpočila: v soboto, 7. aprila opoldne, je na zbornem mestu še vedno čakalo na svoj red 41.380 družin.

Poslednja vprega je krenila na pot okrog 5. maja zvečer.

Medtem je bila prva družina in vprega, če ne računamo predleda med vozmi, že 699,98 km daleč. V nepretrgani vrsti, tako nekako kakor od Dunaja čez Semernik in Bruck, mimo Gradca, Maribora, Celja, Zidanega mosta, Ljubljane, Vrhnike, Postojne, Divače, Trsta, Tržica, Gorice, Vidma in še daleč naprej v smeri proti mestu Tre-višo.

Dopustimo, da se je ta narod porazdelil na deset skupin, ki so napredovale vzporedno. Vsaka je še vedno merila 70 km v dolžino. Pri dvajsetih kolonah še vedno 35 km, kakor od Gorice pa skoraj do Vi-dma. (Se nadaljuje)

VESTI s TRŽAŠKEGA

Teatralnost in iskrenost

Nekega zimskega jutra se je mlad pilot dvignil pod svinčeno sivo nebo, da se razvedri z vsakodnevni vrtoglavoostmi; nekaj zaradi dolžnosti in malo tudi za zabavo. Deset minut zatem so ga potegnili izpod razbitin letala; od njega je ostal samo še del človeka. Najprej so mu odrezali levo nogo; nekaj minut kasneje pa tudi še desno. Od tega nesrečnega dogodka je preteklo 23 let, in Douglas Bader, tako se namreč imenuje pilot, hodi skozi življenje z dvema nogama iz lesa in gumij. Zdel bi, da mi napravite malo daljši nogi, je takrat dejal zdravniku. »Vedno sem si želel, da bi še malo zrastle!« Poleg te želje je imel samo še eno: da bi ga namreč nihče ne pomiloval; prav zato se je tudi resno trudil, da bi hodil brez palice.

Ko je izbruhnila druga vojna, se je prostovoljno javil k vojakom. Za letenje vendar človek ne potrebuje nog. Verjetno je bil to edini vojak, ki je bil stodoletni invalid s stodoletno vojaško sposobnostjo. Angleži so bili l. 1940 zelo na kratkem z vojaškimi piloti. Zato ga niso samo posadili v letalo, pač pa so mu zaupali celo poveljstvo eskadrilje. Nekega dne pa so ga Nemci nad Francijo sestrelili. Leseni nogi sta mu takrat rešili življenje. S padalom se je spustil na zemljo, medtem ko je obe protezi prepustil letalu. Ujetega Douglasa Baderja so Nemci proslavili kot zaslužnega junaka, ko je pristal brez nog in seveda tudi brez hlada. Goering je takoj ukazal, da nemško letalstvo zaščiti angleško letalo, ki bi ujetemu pilotu pripehljalo nadomestni protezi. Ponudbo pa so Angleži odklonili; od sovražnika niso hoteli nobene usluge, pač pa so zagotovili, da bodo u-

metni nogi odvrgli ob prihodnjem bombnem napadu na nemške postojanke. Kakor hitro pa je Bader srečno prejel nadomestni nogi, je poskušal pobegniti iz ujetništva. Seveda brez uspeha. Ves čas svojega ujetništva se ni otreseel misli na pobeg.

Niti Bader, niti ostali Angleži niso dovzetni za »junaške slavo-speve«, ki naj mladino navdušujejo. Za Baderja in Angleže je zanimiv zgolj pogum, s katerim si je človek, kljub nepremostljivim zaprekam, utrl pot v novo življenje. So pač velike razlike med teatralnostjo in iskrenostjo.

Radiovođeni ptičji pogoni v Italiji
V švicarskem dnevniku »Die Tat« z dne 11. aprila 1954 smo prebrali naslednji sestanek:

Citiramo dnevnik »Neue Zürcher Zeitung«, ki je priobčil naslednjo kratko vest:

Radiovođeni ptičji pogoni v Italiji.

Ze nekaj tednov sem objavljala italijanski radijski oddaja radijski dnevnik izčrpana poročila o prihodih in smereh letenja ptic selivk. Ta poročila so izredno namenjena italijanskim lovcom in služijo lovljenju in odstrelitvam ptic selivk, ki preletajo deželo.

Z vsvo odkritostjo moramo povedati, da se s tem s tehničnimi sredstvi brezičnega dajanja vsteli uganja nesramna in nedostojna zloraba. Kakor je prava blagodat, če ob prirodnih nesrečah pravočasno obveščamo prebivalstvo o smereh in razsežnostih poplav, plazov, bližajočih se viharjev, tako nečloveško in barbarsko je, če tako imenovane »love« opozarjamo na prihod majhnih ptičev - pevcev in z državno podporo vzpodbujamo za njihovo uničevanje. Za tako početje Marconi, ki je bil Italijan, gotovo svoje velike iznajdbe ni zamislil. Ali ni že dovolj, da s kemičnimi posegi v naravo, z izsuševanjem močvirja in s pomešanjem njem podeželja pticam - pevčkam z leta v leta krčimo njihov skromen življenjski prostor? Ali res moramo bedaste nagone ptičjih morilcev (in ptičjih požeruhov) pospeševati in podpirati s posebnimi radijskimi poročili?

Naši italijanski sosede — ali vsaj nekateri med njimi — imajo navado, da se gostijo s škrlanci in slavci in vsemi drugimi malimi peveci. Ampak, kaj vendar najdemo na majhnem ptičku, ko ga enkrat oskubijo in iztrebijo? Ali ni izstrel, s katerim mu vzamejo življenje dražji od dvomilijev »vrednosti« tega »živila«, ob katerem se gotovo nihče do siteda ne naje?

Da se za taka početja, ki jih ni mogoče z ničemer opravičevati, stavlja na razpolago italijansko radijsko omrežje, je prostiški škandal, nad katerim se smemo in moramo zgražati, čeprav leži žalostno pozorišče na drugi strani naših mej. Včasih bi mogli skoro obžalovati, da je naša sedanjost postala tako miroljubna in monotona, da radijske postaje razpolagajo s toliko prostim časom, da se uvrščajo v to blagodejno iznajdbo tako grde zlorabe. — Basilisk.

Vsak komentar je nepotreben. Dodati bi šamo to, da so ob nepričakovano zgodnjih nastopih zime švicarji obnemoglo selivke z letali prevažali v — Italijo.

TRŽAŠKI PREPIHI

Prerokovanja »Prim. dnevnika«

Dialektični vajenci pri »Primorskem dnevniku« se na področjih, kjer vlada svoboda tiska, ne znajdejo in vsaka polemika z njimi konča pač tako, kakor že vnaprej izgubljena pravda. Stisnejo rep med noge in njihov edini odgovor je in ostane: ljudsko sodišče in javni tožilec. Tako je tudi prejšnjo soboto »Primorski dnevnik« zrešetal iz sebe svoja voščila demokraciji Slovincem nekako takole: »Na tiste pa, ki stojijo po zakotjih in pljujejo na napore jugoslovanskih narodov in njihovih voditeljev, na tiste slovenski narod gleda s prezirom, jih obsodja in jih bo tudi obsodil! — Halelujah!«

Najprej zopet nekaj pojasnil: Vsa čast jugoslovanski armadi! Tega danes ne izjavljamo prvič, stori smo to na dostojanstven način resnici in pravici na ljubo ob svojem času. Ne vemo pa, kaj imajo s tem nastopom jugoslovanske armade opraviti tržaški titovci; koliko jih je stalo s puško ob nogi takrat na meji?

Bistveno vprašanje pa ni v tem, ali nekdo prepreči vkorakanje karabinerjev in bersaljerjev v naše mesto 8. oktobra ali kakršen že koli koledarični dan, pač pa je bistveno, da take pohode prepreči enkrat za vselej. To preprečitev enkrat za vselej pa prinaša samo izpolnitev mirovne pogodbe in uresničenje Svobodnega tržaškega ozemlja! Aktivisti pri »Primorskem dnevniku« bodo seveda ugovarjali: Zakaj reševati vprašanja na preprost način, če pa se »amorda« isto doseže tudi po zamotanih poteh?

SLOV. PROSVETNA MATICA
prelaga

Večer narodnih pesmi

na petek, dne 7. maja 1954, ob 20.30 v društveni dvorani v ulici Machiavelli 22, II. nad.

s sodelovanjem priznanega
pevskega terceta

»METULJČEK«

ob spremljavi mojstra
Marija Sancina

Vabila za vstop na razpolago
na sedežu društva v ulici Machiavelli 22-II.

Sicer pa vedo že šolarčki na tej in na oni strani železne zavese, da so prav današnji jugoslovanski politični voditelji posredno botrovali 20. marcu kot 8. oktobru. Brez tega botstva bi vsi naporji za ureditev Tržaškega vprašanja lahko izostali. Da je prišlo do 20. marca in 8. oktobra niso krivi zgolj Anglo-američani, pač pa tudi tisti, ki so pred mirovno konferenco in med njo s tako gorečnostjo vihately rdečo komunistično zastavo po pariški areni, ko da so v Moskvi in ne v Parizu — in so se vsteli. Lahko je fabricirati sovražnike, težko pa pridobivati prijatelje! To prav dobro vedo tisti, ki so se s svojimi skromnimi močmi trdo borili za usodo primorske zemlje in ne v čast in slavo kakemu Petru ali Jožefu, v času, ko so komunistični

voditelji še veselo ploskali sovjesko-nacističnemu objemavanju. Tudi takrat so se vsteli. Nepristranska zgodovina — brez komunističnih popravkov — teh dejstev ni pozabila in nobena dialektika jih tudi zatajiti ne more.

Glede prerokovanja o »prezirus slovenskega naroda, o »obsojanju« in »obsojbanu« pa so potrebni dokazi. Ti dokazi bodo, gospodje dialektiki držali takrat, ko bo slovenski narod na svobodnih volitvah zopet lahko sodil in obsodil. Takrat bomo videli, kdo so obsojenci in kdo so tožilci. Vse do tega trenutka, ki morda ni več tako daleč, pa so vsa prerokovanja vredna prav toliko kot prerokovanja stare ciganke. Narod je namreč eno, ljudska sodišča pa nekaj čisto drugega.

HRISTOS VOSKRESE!

Širši sestanek SDZ

V nedeljo 25. aprila ob 10.30 bo v prostorih SDZ v Trstu, ulica Machiavelli 22-II., važen sestanek pristavev in zagovornikov STO, na katerem bomo pregledali in ocenili položaj STO s stališča najnovejših dogodkov. Pridite vsi!

Odgovorni urednik:
Dr. Prof. ANTON DABINOVIC
Tiska: tisk. Adria, d. d., v Trstu

Mizarji
kmetovalci
podjetniki

Deske smrekove,
macesnove
in trdih lesov
trame in par-

lete nudi najugodnejše

CALEA

TEL. 90441 TRST
Viale Sonnino, 24

Tvrdka A. PERTOT
FODERAMI

je odprla

NOV ODDELEK
za moško blago

Oglejte si našo zalogo
o njej bo vse, kar si želite
in dostopno za vse žepe

Se priporočamo
FODERAMI A. PERTOT
Ul. GINASTICA, 22 - TEL. 95-998

TRGOVINA

Trevisani
Trst, Ul. G. Vassari 10

OGLEJTE SI NAŠE IZLOŽBE!

Vsakovrstno pohištvo:

SPALNICE - JEDILNICE -
KUHNJE ITD. — PO NA-
ROČILU IZVRŠI VSAKO
DELO — POROSTVO ZA
DOBER NAKUP — TOVAR-
NISKE CENE — DELO SOLI-
ONO — DOMACA TVRDEKA

Tovarna pohištva
Tel. 32

PRINČIČ
KRMIN
Cormons - prov. Gorizia

Neenaki ljudje

(Nadaljevanje s 3. strani)

prepad, medtem ko nahujskana množica po povelju kričijo in vpijejo o »orjaškem vzponu«. Ti ljudje se ne puščajo zavajati od posamičnih, slučajno morda tudi pravih ukrepov, ki naj bi jih preprečili o veljavnosti celote, ko pa ta vendar temelji na lončenih nogah.

Besede mislecev, tvorbe pesnikov tem ljudem niso zgolj slastno lepoticje, s katerim zaljšajo govore in predavanja; ti ljudje občujejo z misleci in pesniki kot s svojimi živimi svevolci. Ta zvrsti ljudi veruje pesniku več kot govorniku, tudi takrat, če imena Franceta Prešerna niti ne pozna. Ti ljudje čutijo, kako je drugim pri srcu; zavedajo se, da vsaka krivica, vsako nasilje, ki ga kdor koli povzroči svojemu bližnjemu, hromi v njihovi notranjosti bistvene človeške moči. Ti ljudje so sposobni velikega usmiljenja, ki je in ostane vrelc vsake uidevnosti.

Morda je zakon narode tak, da obe zvrsti samo nazidežno govori isti jezik, gotovo pa ne menita istega. Prva zvrst misli eno, druga pa govori; druga ima na jeziku nespremenjeno misel, ki sta jo porodila razum in srce. Strašna je v ostalem tudi brezmočnost višje razvrščenega človeškega človeka v današnjem svetu, in vendar v njemu nikdar ne utihne skrivnostno okrepčujoči glas, ki mu zagotavlja, da služi bodočnosti in njegov še tako skromni uspeh pomeni mnogo več kot ustahovalni učinki prve zvrsti ljudi.

Površen človek bi sodil, da se zvrsti nezbeganih čustev razvrščajo v izobraženih in skrbno vzgojenih krogih, medtem ko plitvi puhloglavci, ki tako pogosto svoj slepi fanatizem povezujejo z osebnimi koristmi, spadajo v pretežnem številu širokim in nevednim ljudskim množicam. Temu pa v resnici ni tako. Ortega y Gasset je že opozoril, da je v vsakem socialnem razredu zastopana tako pristna masa, kot pristna elita in da se prevladovanje preprostega razteza vse do skupin ekskluzivnih izročil, da pa najdemo danes pogostokrat med delavci in kmeti ljudi z izredno prostornim pribežališčem duha.

Nadalje tudi ni res, da so vsi člani tistih združenj, ki nosijo na svojih zastavah napisana gesla tiranije, v resnici tudi v notranjem soglasju z načrti in željami svojih voditeljev. Mladino ni težko zlorabljati in marsikdo zapade v zgodnji mladosti opojnostim zvočnega besedičenja. Z vzbujenjem razuma tak mladostnik z grozo spozna, da stoji v pogrešnem taboru. Če pripada človečanski zvrsti bo svoj pogrešek hitro tudi popravil.

I. C.

OBVESTILO

Tvrdka KERŽE

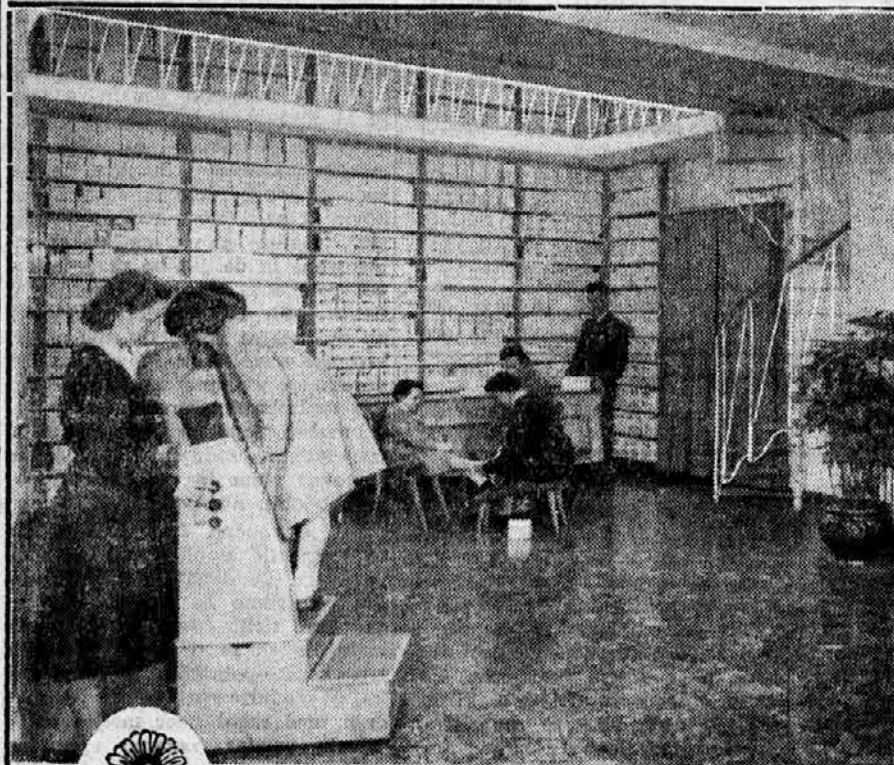
PIAZZA SAN GIOVANNI 1 - TEL. 35-019

ki obstoja in deluje nepretrgoma že 88 let v solidnem in neumornem delu, je na željo svojih cenjenih odjemalcev ustanovila oddelek za izvoz darilnih paketov z raznovrstnim blagom

za Jugoslavijo in ostale države, ki že deluje v polnem obsegu.

Vsi, ki niste bili do danes obveščeni o našem novem poslovanju in želite svojim sorodnikom in prijateljem pokloniti kakršno koli darilo, kakor: živila, tekstilno blago, radiospremnik, glasbila, pisalne, šivalne ali pralne stroje, električne sesalce za prah, električne hladilnike - Frigideires, štedilnike na drva, plin ali elektriko, nerjaveč namizni pribor, porcelan, bicikle, MotoScooters itd. itd., vas vlijudno vabimo, da se zglasite osebno ali pismeno pri nas na zgornjem naslovu.

POSTREŽENI BOSTE TACNO, PO KONKURENCNIH CENAH IN S KVALITETNIM BLAGOM!

Mamice, pozor!

Vaša dolžnost je, da pazite na razvitje nožic Vaših malčkov. Če ne boste posvečali tem dovolj pozornosti, lahko povzročite nepravilno in nezdravo rast nog Vaših otrok.

ODDELEK ZA DECO naše trgovine ima na razpolago veliko izbero vrst obutve, izbrane po lastnih dolgih izkušnjah in ki zadostijo modernim ortopedskim zahtevam.

Naše strokovno osebje Vam bo pomagalo pri izbihi pravih čevljev s pomočjo posebnega aparata z žarki X »Pedescop«

Sami se boste prepričali, kako se naša obutev odlično prilaga nožicam Vaših otrok.

Zato se z zaupanjem obrnite na nas.

Otroški oddelek
trgovine s čevlji

Donda

PIAZZA BARRIERA VECCHIA